

FCR YAYIN LTD.
Genel Yayın No | General Publication Number: 1711
FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550
ISNI: 0000 0004 4657 1968
ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Yayın | Imprint: Fecr
Yayın No | Publication Number: 1022

Kitap Adı : Adaletin Ruhu Müdâfaa Risâlesi Tahlil, Tercüme ve Tahkik
Book Title : The Spirit of Justice The Treatise of Defense (Müdâfaa Risâlesi) Analysis,
Translation, and Critical Edition
ISBN : 978-625-5576-76-7
DOI : doi.org/10.70458/9786255576767

Yazar | Author: İdris Polat | orcid.org/0000-0002-2333-9862
Kurum | Institution: Diyanet İşleri Başkanlığı
ROR ID: ror.org/007x4cq57
Editör | Editor: Nasi Aslan | orcid.org/0000-0002-0871-5102

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book - Monograph
Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish
Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm
Baskı Sayısı | Edition: 1
Sayfa Sayısı | Pages: 124 (xii + 112)

Yayın Tarihi | Publication Date: Ekim | October 2025
Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye
Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR
Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRAX Tasavvuf ve mistik düşünce | Mysticism, spiritual & esoteric traditions
BISAC: RELO37000 - Tasavvuf / İslam – Genel | Religion / Islam / General
THEMA: QRMV İslam tasavvufu | Islam: Sufism & mysticism
LC Classification: BP189.2 - Tasavvuf | BP189.2 Sufism
DEWEY: 297.41 - Tasavvuf | 297.41 Sufism
WoS Category: Religion | Religion
WoS Citation Topics Meso: History of Philosophy, Religion & Ethics | History of
Philosophy, Religion & Ethics
WoS Citation Topics Micro: Islamic Philosophy & Theology | Islamic Philosophy &
Theology
Scopus Subject Areas: 1202 - Dini Çalışmalar | 1202 Religious Studies

Atıf Bilgisi | Cite as: Polat, İdris. *Adaletin Ruhu Müdâfaa Risâlesi: Tahlil, Tercüme ve Tahkik*. Ankara: FCR Yayın Ltd., 2025.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050
Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60
www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Adaletin Ruhu
Müdâfaa Risâlesi
Tahlil, Tercüme ve Tahkik

Taşköprülüzâde Ahmed Efendi

Hazırlayan
İdris POLAT

Ankara 2025

Yazar Hakkında

İdris POLAT

1980 yılında Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesi Kırkgeçit Köyü'nde doğdu. Altı yaşında ailesiyle birlikte Adana'ya taşınmış, ilkökul eğitimini burada tamamlamıştır. Eğitimine bir süre ara verdikten sonra Adana'nın değerli âlimlerinden Hasan Aydın Hoca Efendi'nin nezaretinde medrese eğitimi alarak Arapça ve İslâmî ilimlerde temel eğitimini tamamlamıştır.

2003 yılında Adana İmam Hatip Lisesinden, 2010 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun olmuştur. Akademik çalışmalarına Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Tasavvuf Anabilim Dalı'nda devam etmiş ve "*Tasavvuf Geleneğinde Zikir Uygulamaları*" başlıklı yüksek lisans teziyle mezun olmuştur. Ardından Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde "*Ebû Abdullah el-Büstî'nin er-Riâye Eserinin Tahkik ve Tahlili*" başlıklı doktora tezini tamamlamıştır.

2018-2021 yılları arasında Adana Valiliği koordinesinde yürütölen "Güney Adana Kalkınma Programı" kapsamında 56 projenin uygulanmasında koordinatör olarak görev almıştır. 2014 yılından itibaren Adana'da vaiz olarak görev yapmakta olup, İslâmî ilimler ve tasavvuf alanında hem akademik hem de vaaz-irşad faaliyetlerine devam etmektedir. Evli ve dört çocuk babasıdır.

About the Author

Idris POLAT

Was born in 1980 in the village of Kırkgeçit, located in the Pınarbaşı district of Kayseri, Turkey. At the age of six, he moved with his family to Adana, where he completed his primary education. After a break from formal education, he pursued traditional Islamic studies under the guidance of the esteemed scholar Hasan Aydın, receiving foundational training in Arabic and Islamic sciences.

In 2003, he graduated from Adana Imam Hatip High School and completed his undergraduate studies at Ankara University Faculty of Theology in 2010. He continued his academic journey at Çukurova University, Institute of Social Sciences, where he earned his master's degree with a thesis titled "*Dhikr Practices in the Sufi Tradition.*" Subsequently, he completed his doctoral studies at Ankara University Faculty of Theology with a dissertation titled "*The Critical Edition and Analysis of Abu Abdullah al-Busti's al-Ri'aya.*"

Between 2018 and 2021, he served as the project coordinator for the "Southern Adana Development Program" under the supervision of the Adana Governorship, overseeing the implementation of 56 projects.

Since 2014, he has been serving as a preacher in Adana, continuing his academic and religious studies, with a focus on Islamic sciences and Sufism. He is married and the father of four children.

Kitap Hakkında

Adaletin Ruhu Müdâfaa Risâlesi

Tahlil, Tercüme ve Tahkik

Bu çalışma, 16. yüzyıl Osmanlı ilim ve düşünce dünyasının en velûd simalarından Taşköprülüzâde Ahmed Efendi'nin (ö. 968/1561), İstanbul kadılığı görevinden ayrılmasının hemen ardından hicrî 958 (m. 1551) yılında kaleme aldığı *Müdâfaa Risâlesi* adlı eserinin tenkitli neşrini ve tahlilini içermektedir. Risâle, müellifin kadılık tecrübelerinden süzölmüş, şahsına yöneltilen ithamlara karşı bir savunma olmanın çok ötesinde, fıkıh, ahlâk ve tasavvufu bütünleştiren özgün bir "kadılık etiği" manifestosu niteliği taşımaktadır.

Taşköprülüzâde, risâlenin mukaddimesinde insanın ontolojik yapısını ruh (emir âlemi) ve beden (halk âlemi) ikiliği üzerinden analiz eder. Ona göre adaletin ilk şartı, kadının kendi iç dünyasında ruhun öfke ve şehvet gibi nefsânî kuvvetler üzerindeki hâkimiyetini sağlamasıdır. Bu metafizik temele dayandırdığı savunmasında; hilmi öfkeye tercih etmek, şahitlerin zâhirî durumuyla yetinmek ve yöneticilerin maslahat odaklı "siyaset" anlayışına uymamak gibi eleştirilere fikhî ve akli delillerle cevap verir. Özellikle kadının siyâsî otoriteden bağımsız olarak yalnızca şeriatın en sahih görüşleriyle hükmetmesi gerektiğini vurgulayarak yargı bağımsızlığının ve hukukun üstünlüğünün altını çizer.

Eserin "Hâtime" bölümü, bireysel ve kurumsal adalet anlayışını toplumsal bir çerçeveye taşır. Taşköprülüzâde, iyiliği emredip kötülükten sakındırma (emr bi'l-ma'rûf ve nehy 'ani'l-münker) görevinin ideal toplum düzeninin teminatı olduğunu savunur. Bu bölümde kadı ile muhtesibin (kamu düzeni görevlisi) yetkilerini kesin çizgilerle ayırarak, kadının görevinin yargılama, toplumsal ahlâkın denetiminin ise idarî bir sorumluluk olduğunu belirtir. Bu bütüncül yaklaşımıyla risâle, yalnızca bir kadının kişisel savunması değil, aynı zamanda 16. yüzyıl Osmanlı adalet, ahlâk ve toplum felsefesine dair temel bir metin hüviyetindedir.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf; Kadılık Etiği; Osmanlı Ahlâk Düşüncesi; Adalet Felsefesi; Taşköprülüzâde Ahmed Efendi

About the Book

The Spirit of Justice The Treatise of Defense (Müdâfaa Risâlesi) Analysis, Translation, and Critical Edition

This study presents the critical edition and analysis of *Müdâfaa Risâlesi*, authored by Taşköprülüzâde Ahmed Efendi (d. 968/1561), one of the most prolific figures of the sixteenth-century Ottoman intellectual tradition. Written in 958/1551, shortly after his resignation from the office of judge in Istanbul, the treatise reflects the author's judicial experience and stands not merely as a response to accusations directed against him, but as an original manifesto of "judicial ethics" integrating jurisprudence, ethics, and Sufism.

In the introduction, Taşköprülüzâde analyzes the ontological structure of the human being through the duality of the soul (realm of command) and the body (realm of creation). According to him, the first condition of justice is that the judge must establish the dominance of the soul over the carnal faculties -such as anger and lust- within his inner world. Building on this metaphysical foundation, he addresses criticisms including his preference for forbearance over anger, his reliance on the outward reliability of witnesses, and his refusal to comply with the rulers' policy-oriented notion of *siyâsa*. In doing so, he employs both rational and juristic arguments, emphasizing that the judge must rule independently of political authority and solely on the basis of the soundest interpretations of the *Sharî'a*, thereby underlining judicial independence and the supremacy of law.

The "Conclusion" (*Khâtima*) extends this vision of personal and institutional justice into a social framework. Taşköprülüzâde argues that the duty of commanding right and forbidding wrong (*amr bi'l-ma'rûf wa nahy 'ani'l-munkar*) is the guarantee of the ideal social order. Here he carefully distinguishes the authority of the judge from that of the *muhtasib* (public moral inspector), stressing that adjudication is the judge's task, whereas the supervision of public morality falls under administrative responsibility. With this comprehensive approach, the treatise emerges not only as a personal defense but also as a fundamental text on sixteenth-century Ottoman thought concerning justice, ethics, and society.

Keywords: Sufism; Judicial Ethics; Ottoman Moral Thought; Philosophy of Justice; Taşköprülüzâde Ahmed Efendi

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
TAŞKÖPRÜLÜZÂDE VE MÜDÂFAA RİSALESİ	3
1. Taşköprülüzâde Ahmed Efendi: Hayatı, İlmî Şahsiyeti ve Eserleri	3
1.1. Ailenin Kökeni ve Eğitimi	4
1.2. İlmî Kariyeri: Müderrislik, Kadılık Yılları ve Eserleri	6
1.3. Entelektüel ve Tasavvufî Çevresi	10
2. Müdâfaa Risâlesi: Tavsif, Tahlil ve Tahkik	13
2.1. Risâlenin Adı ve Taşköprülüzâde'ye Aidiyeti	13
2.2. Risâlenin Telif Tarihi ve Sebebi	17
2.3. Risâlenin Nüshaları ve Tahkikte İzlenen Yöntem	19
2.4. Risâlenin Kaynakları ve Fikri Arka Planı	23
2.5. Risâlesinin Tahlili	26
2.5.1. Risâlenin Metafizik Temelleri: İnsanın Ontolojik Yapısı	27
2.5.2. İnsan Bedeninin Dört Unsuru: Mizaç ve Ahlâk	29
2.5.3. Kadılık ve Yaratılış Amacı: İç Adaletin Dışa Yansımaları	32
2.5.4. Kadı'nın Hüküm Verme Sürecinde Öfke ve Hilmin Rolü: Taşköprülüzâde'nin Savunması	35
2.5.5. Yargılama Tutumu: Hasımlara Karşı Yumuşaklık ve Sertlik Dengesi	38
2.5.6. Şahitlerde Zâhirî Adaletle Yetinme İthamı ve Taşköprülüzâde'nin Savunması	41
2.5.7. Yargı Bağımsızlığı: "Siyasetle Amel Etmeme" İthamına Karşı	44
2.5.8. Hâtime: İdeal Toplum Düzeninin Teminatı Olarak Emr bi'l-Ma'rûf ve Nehy 'an'l-Münker	46
KAYNAKÇA	49

İKİNCİ BÖLÜM

MÜDÂFAA RİSALESİNİN TERCÜMESİ

Mukaddime	53
Birinci Maksat	55
İkinci Maksat	61
Üçüncü Maksat	66
Dördüncü Maksat	67
Hatime	70
	75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MÜDÂFAA RİSALESİNİN TAHKİKİ Lİ NEŞR BÖLÜMÜ

[المقدمة]	83
المقصدُ الأولُ	85
المقصدُ الثاني	89
المقصدُ الثالثُ	94
المقصدُ الرابعُ	95
[الخاتمة]	97
المراجع والمصادر	101
	107

DİZİN

109

ÖN SÖZ

Elinizdeki çalışma, Osmanlı ilim geleneğinin önde gelen simalarından Taşköprülüzâde Ahmed Efendi'nin (ö. 968/1561) kadılık görevi esnasında maruz kaldığı eleştirilere cevap vermek üzere kaleme aldığı risâlenin tenkitli neşri ve tercümesini ihtiva etmektedir. Müellif tarafından özel bir başlık verilmeyen risâle, mevcut nüshalarında içeriğine binaen *Risâle fi'l-Gadab* ve *Risâle fi'z-Zebbi* 'an harîmi's-şerî'a gibi farklı isimlerle anılmaktadır. Bu çalışmada, risâlenin savunma mahiyetini vurgulayan içeriği dik-kate alınarak "Müdâfaa Risâlesi" adı tercih edilmiştir. Müellifin "müdâfaa" mahiyetindeki bu risâlesi, kadıların görevlerini ifa ederken ahlâkî erdemler çerçevesinde nasıl hareket etmeleri gerektiği meselesine odaklanmakta; özellikle öfke (gadab) ve hilm kavramları üzerinden kadılık mesleğinin zorluklarını ve sorumluluklarını tartışmaktadır.

Bu risâle hem Osmanlı kadılık kurumu hem de İslâm ahlâk literatürü açısından dikkate değer bir metindir. Ahlâkî erdemler bağlamında öfke-hilm karşıtlığı, yalnızca bireysel ahlâkın değil, aynı zamanda adaletin tesisi ve toplumsal düzenin korunması açısından da ele alınmıştır. Müellif, Hanefî fıkıh kaynaklarıyla birlikte ahlâk ve tasavvuf literatüründen de istifade ederek meseleyi çok boyutlu bir biçimde ele almıştır. Bu yönüyle eser, fıkıh-ahlâk-tasavvuf üçgeninde özgün bir katkı sunmaktadır.

Çalışmamızda önce müellifin hayatı ve ilmî şahsiyeti özetlenmiş, ardından risâlenin ilmî muhtevası ve literatürdeki yeri hakkında değerlendirmelere yer verilmiştir. Daha sonra risâlenin mevcut nüshaları tanıtılmış ve tenkitli neşirde takip edilen yöntem açıklanmıştır. Neşirde, Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi Yazmalar Koleksiyonu'nda, 1873 demirbaş numarasıyla kayıtlı nüsha esas alınmıştır. Diğer nüshalarla karşılaştırmalı olarak çalı-şılmış, farklılıklar aparat kısmında gösterilmiştir. Bu nüshanın

esas alınmasının nedeni, tam bir metin olması ve yazı özellikleri itibarıyla müellif hattına yakın kabul edilebilecek nitelikler taşımasıdır. Böylece yapılan mukayeseler daha sağlıklı bir şekilde yürütülmüş, aparatın güvenilirliği artırılmıştır.

Neşir hazırlanırken İSAM'ın Tenkitli Neşir Kılavuzu esas alınmış, metnin aslı bütünlüğü korunmaya çalışılmıştır. Çalışmada şu esaslar gözetilmiştir:

- a. Metin, harekesiz olarak ve orijinal imlâya sadık kalınarak yazıya aktarılmıştır.
- b. Nüshalar arası farklılıklar dipnotlarda verilmiş, tercih edilen okuma gerekçesiyle birlikte kaydedilmiştir.
- c. Anlamı kapalı olan kelime ve ibareler için kısa açıklamalar dipnotlarda belirtilmiştir.
- d. Metinde geçen ayet, hadis ve şahıs adları tespit edilerek gerekli atıflar yapılmıştır.
- e. Risâlenin tercümesi, metinle birlikte verilmiş ve anlam bütünlüğü gözetilmiştir.

Bu risâle, daha önce tarafımızca yalnızca makale düzeyinde tahkik ve tahlil edilmiştir. Ancak bu çalışmada ilk kez müstakil bir eser olarak sistematik biçimde neşredilmektedir. Bu neşrin, Osmanlı ilmiyesinin ahlâkî boyutunun daha iyi anlaşılmasına, özellikle de kadılık mesleğinin ahlâkî temellerinin gün yüzüne çıkarılmasına katkıda bulunacağı ümit edilmektedir.

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde, özellikle nüshalara ulaşma ve olgunlaşma safhasında kıymetli katkılarını esirgemeyen Dr. Abdulcabbar Adıgüzel ve Sariye Elcundi hocalarıma şükranlarımı arz ederim.